

DET KONGELIGE BARNE-, LIKESTILLINGS-
OG INKLUDERINGSDEPARTEMENT

Prop. 103 L

(2014–2015)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i ekteskapsloven mv. (myndighet til å behandle ugyldige ekteskap)

*Tilråding fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 17. april 2015,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

1 Proposisjonens hovedinnhold

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet foreslår i denne proposisjonen lovendringer som skal legge til rette for en bedre behandling av saker der inngåtte ekteskap ikke er gyldige etter norsk rett. Endringene gjelder lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap (ekteskapsloven) og lov 30. juni 1955 nr. 20 om når norsk tenestemakt kan halda brudvigjing i utlandet og utenlandsk tenestemakt i Noreg (brudvigjingslova). Det foreslås også en mindre endring i lov 2. juni 1978 nr. 38 om anerkjennelse av utenlandske skilsmisser og separasjoner (anerkjennelsesloven).

Det foreslås at alle saker om etterfølgende godkjenning av ugyldige ekteskap skal behandles av ett eller flere fylkesmannsembeter. At samme enhet behandler alle sakene vil gi en mer enhetlig og effektiv behandling av disse sakene.

2 Bakgrunnen

2.1 Behandlingen av ugyldige ekteskap

Ekteskap som ikke er gyldig etter norsk rett kan oppstå enten ved at ekteskap er inngått i Norge i strid med norsk lovgivning, eller at ekteskap er inngått i utlandet og ekteskapet ikke kan anerkjennes i Norge etter ekteskapsloven § 18 a. Selv

om ekteskapet er ugyldig etter norsk rett, kan det være gyldig etter et annet lands rett. For enkelhets skyld vil likevel ekteskapene bli omtalt som ugyldige ekteskap i denne proposisjonen.

Som hovedregel er partene i et ugyldig ekteskap henvist til å gifte seg på nytt. I enkelte tilfeller er dette ikke mulig. Dette kan skyldes faktiske forhold som dødsfall, sykdom og atskillelse, samfunnsforhold som krig og annen sivil uro. Det kan også skyldes juridiske forhold. Dette gjelder særlig der et par blir omfattet av flere lands rett. Etter ekteskapsloven §§ 16 og 18 a og brudvigjingslova § 11 gis det derfor adgang til etterfølgende godkjenning av ugyldige ekteskap.

Saker om godkjenning av ugyldig inngåtte ekteskap blir i dag behandlet på et høyt nivå i forvaltningen. Etter ekteskapsloven blir sakene behandlet av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) med klageadgang til departementet. Etter brudvigjingslova blir sakene behandlet i første instans av departementet med klageadgang til Kongen i statsråd.

2.2 Høringen

Forslag til endringer i ekteskapsloven og brudvigjingslova ble sendt på alminnelig høring 11. april 2014 med høringsfrist 15. juli 2014 til følgende høringinstanser:

Departementene

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir)
 Barneombudet
 Domstolsadministrasjonen
 Fylkesmennene
 Helsedirektoratet
 Integrerings- og mangfoldsdirektoratet
 Likestillings- og diskrimineringsombudet
 Regjeringsadvokaten
 Riksadvokaten
 Sametinget
 Sivilombudsmannen
 Skattedirektoratet
 Utlendingsdirektoratet
 Utlendingsnemnda

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
 Norsk senter for menneskerettigheter
 UIT – Norges arktiske universitetet
 Universitetet i Agder
 Universitetet i Bergen
 Universitetet i Oslo
 Universitetet i Stavanger

Amnesty International Norge
 Antirasistisk senter
 Den norske Helsingforskomité
 Den norske kirke
 Det mosaiske trossamfund i Oslo
 Faglig forum for kommunalt flyktningarbeid
 Flyktninghjelpen
 Human Rights Service
 Human-Etisk forbund
 Innvandrernes landsorganisasjon
 Islamsk råd Norge
 Juridisk rådgivning for kvinner
 Juss-Buss – Juss-studentenes rettsinformasjon
 Jussformidlingen i Bergen
 Jushjelpe i Nord-Norge
 Kontaktutvalget mellom innvandrerbefolkningen
 og myndighetene
 Krisesentersekretariatet
 Kvinnefronten
 Kvinnegruppa Ottar
 Landsforeningen for lesbiske, homofile, bifile
 og transpersoner
 MiRA ressurscenter for kvinner med minoritets-
 bakgrunn
 Norges kristne råd
 Norges Kvinne- og familieforbund
 Norsk Folkehjelp
 Norsk Innvandrerforum
 Norsk krisesenterforbund

Norsk kvinnesaksforening
 Norsk organisasjon for asylsøkere
 Norske kvinners sanitetsforening
 Organisasjonen mot offentlig diskriminering
 Oslo katolske bispedømme
 Oslo Røde Kors
 Redd Barna
 Reform – Ressurscenter for menn
 Rettspolitisk forening
 Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn
 Selvhjelp for innvandrere og flyktninger
 Stiftelsen Kirkens familievern

I høringsnotatet ble det både foreslått endringer i hvem som har myndighet til å behandle saker om ugyldig ekteskap og en endring i dokumentasjonsreglene i ekteskapsloven § 7 bokstav h. Departementet har mottatt 28 svar. Av disse har 17 innspill til ett eller flere spørsmål. Det er støtte til forslagene om å overføre myndighet til å godkjenne ugyldige ekteskap til fylkesmannen. Flere høringsinstanser har motforestillinger og merknader til forslaget om unntak fra dokumentasjonsplikten i ekteskapsloven § 7 bokstav h. Med bakgrunn i disse høringsuttalelsene går ikke departementet videre med forslaget om endringer i § 7 bokstav h. Tre av høringsinstansene har utelukkende uttalt seg om forslaget til endring av ekteskapsloven § 7 bokstav h. Siden departementet ikke går videre med forslaget er disse ikke tatt med i oversikten over høringssvar under.

Departementet har mottatt svar med uttalelser til forslaget i denne proposisjonen fra følgende høringsinstanser:

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet
 Fylkesmannen i Aust-Agder
 Fylkesmannen i Finnmark
 Fylkesmannen i Hordaland
 Fylkesmannen i Oslo og Akershus
 Fylkesmannen i Rogaland
 Fylkesmannen i Sør-Trøndelag
 Fylkesmannen i Vest-Agder
 Fylkesmannen i Østfold
 Skattedirektoratet
 Utlendingsdirektoratet

Human-Etisk forbund
 Juss-Buss – Juss-studentenes rettsinformasjon

I tillegg har Sysselmannen på Svalbard avgitt høringsuttalelse.

3 Myndighet til å godkjenne ugyldige ekteskap

3.1 Gjeldende rett

3.1.1 Ekteskapsloven

Vilkår for inngåelse av ekteskap og etterfølgende godkjenning av ugyldige ekteskap

Ekteskapsloven oppstiller formelle og materielle vilkår som må være oppfylt for at ekteskap skal kunne inngås og være gyldig i Norge. Bestemmelsene om ekteskapsvilkårene er begrunnet blant annet ut ifra beskyttelseshensyn. Et viktig mål er å ivareta hensynet til mindreårige og umyndiggjorte, og sikre at ekteskap inngås etter et reelt ønske fra begge parter. Ekteskapsloven angir derfor hvem som har myndighet til å foreta vigslar, og gir regler om prøving av vilkårene for ekteskap og hvordan vigselen skal foregå. Etter ekteskapsloven § 16 er et ekteskap ugyldig dersom riktig framgangsmåte ikke er fulgt eller vigslar manglet myndighet. Slike ekteskap kan likevel godkjennes når særlige grunner taler for det. Vedtaksmyndigheten er lagt til Bufdir med klage til departementet.

Anerkjennelse av utenlandske ekteskap

Utenlandsk ekteskap inngått i utlandet vil normalt bli anerkjent etter norsk rett hvis det ikke strider mot norsk rettsorden. Etter ekteskapsloven § 18 a andre ledd kan ikke utenlandske ekteskap anerkjennes i Norge hvis en av partene på vielsestidspunktet var norsk statsborger eller fast bosatt i Norge, og ekteskapet var inngått mens en av partene var under 18 år, uten at en av partene var til stede (stedfortrederekteskap) eller til tross for at en av partene allerede var gift (bigami).

Ekteskapsloven § 18 a ble føyd til i ekteskapsloven i 2007 og har som formål å forhindre tvangsekteskap. Lovgiver så at tiltakene også kunne ramme ekteskapsinngåelser der det ikke var tale om tvang, og innførte derfor en snever unntakshjemmel i ekteskapsloven § 18 a siste ledd der ekteskapet kan anerkjennes etter begjæring fra begge parter hvis sterke grunner taler for det. Vedtaksmyndigheten etter denne bestemmelsen er lagt til Bufdir med klage til departementet.

3.1.2 Brudvigjingslova

Brudvigjingslova gir norske myndigheter anledning til å vie utenfor Norge etter norsk rett og utenlandske myndigheter rett til å vie i Norge

etter sin egen rett. For å verne om norsk suverenitet på eget territorium, er det et krav om at utenlandske myndigheter som ønsker å vie i Norge får tillatelse fra norske myndigheter. Retten til å vie er også begrenset til å gjelde tilfeller der minst en av brudeparet er landets egen borger og ingen av dem er norske statsborgere. Etter lovens § 11 er en vielse foretatt i strid med loven ugyldig. Slike ekteskap kan likevel godkjennes når særlige grunner taler for det. Vedtaksmyndigheten er i loven lagt til Kongen, dette er delegert til Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet med klage til Kongen i statsråd.

3.2 Forslaget i høringsnotatet

I høringsnotatet foreslo departementet at myndigheten til godkjenning av ugyldige ekteskap etter ekteskapsloven §§ 16 og 18 a og brudvigjingslova § 11 skulle legges til ett eller flere fylkesmannsembeter, med klageadgang til Bufdir. Departementet foreslo også at det bør framgå direkte av lov hvem som behandler saker etter bestemmelsene. I høringsnotatet er det forutsatt at klageadgangen blir delegert til Bufdir, men dette blir ikke foreslått regulert i lov.

3.3 Høringsinstansenes syn

Femten høringsinstanser har uttalt seg om overføringen av myndighet, tolv instanser støtter uttrykkelig overføringen, de øvrige tre har uttalt seg om enkeltheter, uten å ta stilling til forslaget som sådan.

Enkelte høringsinstanser, særlig fylkesmennene, har uttalt seg om hvilke fylkesmannsembeter som bør behandle sakene. Det synes å være enighet blant høringsinstansene om at myndigheten bør legges til ett eller to fylkesmannsembeter. Enkelte høringsinstanser, som *Kommunal- og moderniseringsdepartementet*, har understreket viktigheten av at embetene kompenseres ressursmessig dersom endringen medfører økt arbeidsbelastning. *Bufdir* har bemerket at det bør gjøres en endring i anerkjennelsesloven slik at det også etter denne loven går fram at fylkesmannen har myndighet til å anerkjenne utenlandske separasjoner og skilsmisser. Denne myndigheten er i dag delegert til fylkesmannen i forskrift.

3.4 Departementets vurdering

Ingen av høringsinstansene har innvendinger mot forslaget, og forslaget har støtte hos fylkesmennene og andre relevante instanser. Departementet

anbefaler derfor at forslaget følges opp. Departementet ser også at det er en fordel at det reelle myndighetsforholdet framgår av anerkjennelsesloven og foreslår at loven endres i tråd med Bufdirs forslag i høringsrunden. Dette medfører ikke overføring av myndighet siden fylkesmannen allerede behandler disse sakene. Departementet vil komme tilbake til spørsmålet om myndigheten bør legges til ett eller flere fylkesmannsembeter.

4 Tekniske endringer i ekteskapsloven

I § 3 andre ledd er det angitt at forbudet mot ekteskap mellom nære slektninger i første ledd gjelder «I forhold til adoptivbarn» både for den opprinnelige slekt og adoptivfamiliens slekt. Departementet foreslår at dette endres til «For adoptivbarn». Rettelsen medfører ikke endring i gjeldende rett.

Referansen til regelen om ekteskapsalder i ekteskapsloven § 7 bokstav b ble ikke endret ved innføringen av ekteskapsloven § 1 a. Departementet foreslår derfor at referansen rettes fra § 1 til § 1 a. Rettelsen medfører ikke endring av gjeldende rett.

5 Ikrafttredelse

Departementet foreslår at endringene trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer. Enkelte endringer kan være mindre tidkrevende å sette i verk enn andre. Departementet foreslår derfor at Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelsene til ulik tid, jf. lovutkastet IV.

6 Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslagene antas samlet sett ikke å ha økonomiske eller administrative konsekvenser av betydning.

Omfordeling av saker etter ekteskapsloven §§18 a, 16 og brudvigjingslova § 11 vil føre til en overføring mellom departementet, direktoratet og fylkesmannen. Saksomfanget vil etter en delegasjon bli det samme, men ressursene må omdisponeeres mellom forvaltningsnivåene.

Departementet venter at endringene vil gjøre saksbehandlingen mer effektiv, men det er van-

skelig å vurdere om dette vil føre til mindre behov for saksbehandlerkapasitet hos fylkesmannen eller Bufdir. Dette skyldes delvis at det samlede omfanget av saker er lavt.

7 Merknader til bestemmelsene i forslaget

7.1 Merknader til endringer i ekteskapsloven

Til § 3

Bestemmelsen endres slik at den lyder «For adoptivbarn». Dette er en ren språklig endring, og fører ikke til endring av gjeldende rett.

Til § 7 bokstav b

Bestemmelsen endres slik at henvisningen viser til ekteskapsloven § 1 a. Endringen medfører ikke endring av gjeldende rett.

Til § 16

Bestemmelsen endres slik at avgjørelsesmyndigheten legges til fylkesmannen. Departementet vil vurdere nærmere om myndigheten skal sentraliseres til ett eller flere fylkesmannsembeter.

Til § 18 a

Bestemmelsen endres slik at avgjørelsesmyndigheten legges til fylkesmannen. Departementet vil vurdere om myndigheten skal sentraliseres til ett eller flere fylkesmannsembeter.

7.2 Merknad til endring i brudvigjingslova

Til § 11

Bestemmelsen endres slik at avgjørelsesmyndigheten legges til fylkesmannen. Departementet vil vurdere om myndigheten skal sentraliseres til ett eller flere fylkesmannsembeter.

7.3 Merknad til endring i anerkjennelsesloven

Til § 4

Bestemmelsen endres slik at rett myndighet framgår direkte av loven. Delegasjonen følger i dag av forskrift.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et fremlagt forslag til proposisjon til Stortinget om endringer i ekteskapsloven mv. (myndighet til å behandle ugyldige ekteskap).

Vi **HARALD**, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i ekteskapsloven mv. (myndighet til å behandle ugyldige ekteskap) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i ekteskapsloven mv. (myndighet til å behandle ugyldige ekteskap)

I

I lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap gjøres følgende endringer:

§ 3 andre ledd første punktum skal lyde:

For adoptivbarn gjelder forbudet overfor både den opprinnelige slekt og adoptivforeldrene og deres slekt.

§ 7 bokstav b skal lyde:

Er noen av brudefolkene under 18 år, skal det godtgjøres at det er gitt samtykke og tillatelse til ekteskapet etter § 1 a.

§ 16 andre ledd første punktum skal lyde:

Fylkesmannen kan likevel etter begjæring fra en av partene godkjenne ekteskapet som gyldig når særlige grunner foreligger.

§ 18 a andre ledd andre punktum skal lyde:

Fylkesmannen kan likevel etter begjæring fra begge parter anerkjenne ekteskapet dersom sterke grunner taler for det.

II

I lov 30. juni 1955 nr. 20 om når norsk tenestemakt kan halda brudvigjing i utlandet og utenlandsk tenestemakt i Noreg skal § 11 tredje ledd første punktum lyde:

I serhøve kan *fylkesmannen* godtaka at ei vigjing som er haldi av norsk tenestemakt eller av utenlandsk tenestemakt i Noreg, skal gjelda, endå om ho vantar bindande kraft etter reglane i fyrste leden.

III

I lov 2. juni 1978 nr. 38 om anerkjennelse av utenlandske skilsmisser og separasjoner skal § 4 første ledd første punktum lyde:

Fylkesmannen kan avgjøre om en utenlandsk skilsmisse eller separasjon gjelder her i riket.

IV

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelsene til forskjellig tid.

